

Barns samspel i den fria leken

En observationsstudie

Childrens interactions in free play

-An observational study

Författare: Linda Bolin

Examensarbete: Lärarprogrammet,

AUO 3 Professionellt lärarskap, 15-30 hp

Högskolan på Gotland Vårterminen 2010

Handledare: Eva Bergqvist

Examinator: Agneta Bronäs

Sammandrag

Syftet med undersökningen är att jag ska få kunskaper om hur fyra- och femåringar samspelar i den fria leken. Jag har formulerat följande frågeställningar: Hur ser samspelet ut mellan barnen i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Som metod i min undersökning har jag använt observationer där jag dokumenterat genom att anteckna. Jag har sett fler exempel på samspel mellan barn där leken och fantasin har blommat ut. I samspel som fungerat sker leken på samma villkor för de inblandade och barnen spinner vidare på varandras idéer. För att få tillgång till lek behöver barnen olika strategier. Det kan handla om att verbalt fråga om tillträde eller genom att komma och visa upp en sak för deltagarna i den pågående leken. De barn som omedelbart inte får tillträde till lek försöker gång på gång komma in i leken genom att använda sig av fler olika strategier. Jag såg också hur några barn agerade när de gjorde misslyckade tillträdesförsök till lek. Det viktigaste resultatet som jag fann i undersökningen är hur barnen dagligen behöver använda olika strategier för att få tillträde till lek. Strategierna är inte mycket värda om inte barnen själva har status i gruppen.

Nyckelord

Fri lek, samspel, status, tillträdesstrategier.

Innehållsförteckning

Sammandrag	2
Nyckelord.....	2
Innehållsförteckning	3
Inledning	5
Syfte.....	5
Frågeställningar.....	5
Centrala begrepp.....	6
Teoretiska perspektiv	6
Lev Semenovich Vygotskij (1896-1934).....	6
Erik Homburger Erikson (1902-1994).....	7
Jean Piaget (1896-1980).....	8
Tidigare forskning	9
Lek och sociala lekregler.....	10
Tillträdesstrategier.....	10
Status och samspel i lek.....	12
Lekskategorier.....	12
Metod	13
Metod och material.....	14
Urval och avgränsningar.....	15
Etiska aspekter.....	15
Genomförande	15
Bearbetning av materialet	18
Resultat och analys	19
Observationstillfälle 1 – Kiosken (30 minuter).....	19
Analys av observationstillfälle 1 – Kiosken (30 minuter).....	21
Observationstillfälle 2 – Kiosken/lekstugan (50 minuter).....	22
Analys av observationstillfälle 2 – Kiosken/lekstugan (50minuter).....	24
Observationstillfälle 3 – Slottet (30 minuter).....	26
Analys av observationstillfälle 3 – Slottet (30 minuter).....	27
Observationstillfälle 4 – Hajarna (15 minuter).....	28
Analys av observationstillfälle 4 – Hajarna (15 minuter).....	28
Sammanfattning av resultat.....	29

Diskussion	30
Källförteckning	35
Litteratur.....	35
Elektroniska källor.....	36
Bilaga 1	37

Inledning

Jag har under min utbildning intresserat mig för barns samspel i den fria leken och deras tillträdesstrategier till lek. Genom delar av utbildningens lästa litteratur har jag förstått hur viktigt det är att samspelet fungerar om leken ska fortgå. I förskolans läroplan står det: "Leken är viktig för barns utveckling och lärande" Lärarens handbok, (2006, s. 27).

Jag funderar på vad som händer med de barn som aldrig får tillträde till lek, och på de barn som får tillträde men får delta på nåder. Jag funderar även på om det är samma barn som hela tiden bestämmer, och på hur barnen samspekar med varandra under lekens gång. Jag är intresserad av att undersöka *hur* barnen samspekar i leken, och hur de får tillträde till lek. Jag tycker att det är viktigt att undersöka hur barn samspekar eller hur de försöker att samspeka med varandra i leken. I förskolans läroplan står det: "Förskolan skall vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens" Lärarens handbok, (2006, s.27).

Jag vill i mitt framtida yrke arbeta i förskolan där grunden för lek läggs tidigt, därför anser jag det relevant att undersöka hur leken fungerar i verkligheten. Jag får i den här uppsatsen möjlighet att fördjupa mig i vardagliga situationer som dagligen sker i mitt kommande arbete som förskollärare. Jag beskriver nedan om undersökningens syfte, frågeställningar och centrala begrepp som jag vill redogöra för. Jag övergår sedan till planering och genomförande med de teoretiska perspektiven.

Syfte

Mitt syfte med undersökningen är att jag ska få kunskaper om hur fyra- och femåringar samspekar i den fria leken. Syftet är även att få kunskaper om hur fyra- och femåringar får tillträde till olika lekar utomhus, och hur de barn som inte får tillträde till lek agerar.

Frågeställningar

Hur ser samspelet ut mellan barnen i den fria leken?

Hur får barn tillträde till lek?

Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Centrala begrepp

Med den fria leken menar jag den lek som barn väljer att leka utan styrning av pedagoger.

Med pedagoger menar jag alla vuxna som arbetar i förskolan.

Teoretiska perspektiv

Jag redovisar nedan om delar ur de teoretiska perspektiv som jag anser vara relevant för min studie. Jag ska undersöka barns samspel i den fria leken, hur de får tillträde till lek och hur de barn som inte får tillträde till lek agerar. I min undersökning har jag valt att stödja mig på Lev Semenovich Vygotskij som är grundare till det sociokulturella perspektivet där samspel och kommunikation står i fokus. Jag har även valt att stödja min undersökning på det utvecklingspsykologiska perspektivet. Då har jag valt Erik Homburger Erikson som är en av de grundläggande teoretikerna inom det utvecklingspsykologiska perspektivet. Jag har även valt att ta med det kognitiva perspektivet utifrån Jean Piagets tankar.

Lev Semenovich Vygotskij (1896-1934)

I ett sociokulturellt perspektiv menar Lev Semenovic Vygotskij (2002) att kreativitet finns hos alla människor. Han anser att fantasi är grundläggande för en kreativ aktivitet. Barns fantasi är hämtad ur deras tidigare erfarenhet från det verkliga livet. Det som barn har upplevt och känslorna som följer upplevelserna, omvandlar barnet genom sin fantasi till lek. Barns lek är en kreativ bearbetning av upplevda intryck. Efter egna behov och intressen skapar de en ny verklighet genom lek. Ju mer de har upplevt i livet, desto mer erfarenhet har de att utgå från. Fantasin bygger på barns erfarenhet. Det finns samband som förenar fantasin med verkligheten. Det är tidigare erfarenheter ur verkligheten som bygger fantasins skapelser. Fantasi kan inte skapas av ingenting. I sorg och glädje ser människor olika situationer ur olika synvinklar. Varje känsla visar ett inre uttryck, känslan visas i urvalet av tankar och intryck. Människans känsla som finns inombords väljer ut händelser ur verkligheten och bildar ett samband mellan sinnesstämningen och händelsen. Barn förstorar eller förminskar sina intryck från verkligheten. Överdrifter har ett inre ursprung som befinner sig djupt inne i människan. I sagornas värld pågår överdrifter till barns förtjusning. Leken är en skola där barnet fostras, där de lär sig om livet (Vygotskij 2002).

Det är inte bara kreativiteten och bearbetningen av de egna erfarenheterna som är viktiga för den uppväxande individen utan även samspelet enligt Vygotskij. Vygotskij anser att

kommunikation mellan människor är viktigt. Han menar att samspelet mellan människor är i fokus i ett sociokulturellt perspektiv. Hela samvaron bygger på att barn delar med sig av kunskaper till varandra. Människor har genom tiderna tagit lärdom av varandra. Genom samspel och kommunikation mellan människor förs kunskaper vidare (Roger Säljö 2000). För att klara de sociala situationerna använder lekande barn språket som ett verktyg. För att det ska uppstå och fortgå gemensamma lekar i barngruppen krävs det dock en kommunikativ kompetens som gör att barn kan delta, tolka och utvecklas i leken skriver Annica Löfdahl (2004). Ord och handling hänger samman anser Vygotskij. Språket är det redskap som utgör fokus i leken mellan tanke och handling. Vygotskij menar att precis som konsten är leken vardagens negativ där sanningen kommer fram. Genom lek lär sig barn det sociala livet. I leken ger barn sina upplevelser liv genom att tolka händelser och dramatisera (Gunilla Lindqvist 1996). Det är upplevelser som väcker fantasin och blir lekens grund menar Vygotskij. Känsloerna påverkar barns fantasi i leken. Under lekens gång pågår det en utveckling. Det som barn tidigare fått uppleva fördjupar deras verklighet. Vygotskij menar att fantasin är viktig för att kunna förstå verkligheten (Ole Fredrik Lillemyr 2002).

Det är inte bara kommunikation och samspel som är viktigt. Det krävs även regler för att leken ska fungera. Kent Hägglund (1989) skriver att Vygotskij menar att leken är en social process som får inträde i barns liv vid tre års ålder då de får mer långsiktiga behov. Innan tre års ålder är barn endast medvetna om nuet. Han menar att leken alltid gestaltar olika livssituationer, och att alla lekar har regler att följa. Om ett barn leker mamma finns det regler att följa hur en mamma betar sig. I leken kan barnet inte göra hur som helst. En mamma brukar vanligtvis ta hand om sin bebis, sköta om den och mata den. I lek klarar barn av svårare regler än i sin vardag. Om barn följer de regler och ramar som leken kräver blir leken roligare menar Vygotskij. Det är inte vilken situation barnet befinner sig i som styr lekens regler utan det är barnets vilja som styr. Om barnet vill att en pinne ska bli en häst eller vardagsrummet bli en djungel då sker det. Genom barns iakttagelser från verkligheten förs kunskapen över i deras lek. Vygotskij anser att källan till barns utveckling är lek men han påpekar också att alla lekar inte är lustfyllda (Hägglund 1989).

Erik Homburger Erikson (1902-1994)

Även i det utvecklingspsykologiska perspektivet handlar det om samspel mellan människor. Hägglund (1989) skriver att Erik Homburger Erikson föddes i Tyskland och att han senare

blev verksam i USA. Han anses vara en grundläggande teoretiker inom utvecklingspsykologiska teorin. Han har utvecklat utvecklingsteorin som ligger nära Sigmund Freuds teori. Erikson fokuserar på jagets utveckling och han vill att man ska se barnets samspel till den sociala miljön. Han menar att barnet samspelar med omgivningen där de befinner sig. Människans personlighet utvecklas genom hela livet. Utvecklingen är indelad i psykosociala stadier, som människan måste följa i en bestämd ordning. I lekåldern då barnen är cirka tre till sex år befinner de sig i makrosfären. Där måste barnen lära sig att dela miljö och material med andra barn. De lär sig att man inte ska behandla andra barn som föremål, och att man måste samspela (Hägglund 1989).

Även Espen Jerlang (2007) skriver om makrosfären. Där har barnet mer kontroll över sin kropp, det pågår ett rimligt språk och en frodig fantasi. I makrosfären leker barnen mest rollekar. Innehållet hämtar de från tidigare upplevelser ur verkligheten. Genom kollektiva lekar utvidgas det sociala samspelet. Barnen lär sig att ta hänsyn och korrigera varandra, de lär sig att samspela genom kollektiva lekar. Leken har betydelse även för språket och fantasin. Under de tre första stadierna grundläggs barnets identitet. Erikson menar att barns utveckling sker i samspel med andra (Jerlang 2007). Genom lek sker inläring, och genom lek kan sårade känslor repareras. Därför är det viktigt att barn får mycket tid för lek. En naturlig självläkningsprocess som barn behärskar är att leka ut problemen. Medan vuxna pratar av sig leker barn bort problemen (Hägglund 1989).

Jean Piaget (1896-1980)

Även Schweizaren Jean Piaget befinner sig inom det utvecklingspsykologiska perspektivet. Hans teori är det kognitiva perspektivet. Det har fokus på hur människans tankeprocess är uppbyggd, hur den utvecklas och hur det påverkar beteendet. Människan ses som medveten och tänkande som utifrån sin erfarenhet konstruerar en bild av verkligheten (Philip Hwang och Björn Nilsson 2003).

Precis som Erikson använder även Piaget stadieindelning i sin teori. Jean Piaget (2007) menar att det preoperationella stadiet pågår fram till sjuårsåldern. I det stadiet beskriver han barnets tänkande som egocentriskt. Inom det stadiet pågår det en förändring av barnets beteende både intellektuellt och emotionellt. Han menar att barn inte kan föra en diskussion sinsemellan. Barnen nöjer sig med att föra fram påståenden mot varandra (Piaget 2007).

Även Jerlang (2007) skriver om den preoperationella perioden där det finns ytterligare indelningar i olika steg. Det intuitiva steget pågår från att barnet är fyra till ungefär sju år. I detta steg blir handlingarna i leken mer logiska och sammanhängande. Barnen ställer krav på att leken ska likna verkligheten. Leken blir mer social och kollektiv, både till funktion och till lekens innehåll. Barnen får erfarenhet av socialt samspel och får då lättare att förstå. Resultatet blir då att barnen kan intressera sig för rollerkar. Genom att leka i en miljö där det sker meningsfulla möten får barnen ökad självsäkerhet och identitet. De lär sig då att fungera socialt (Jerlang 2007).

Piagets stadiindelning skriver även Hägglund (1989) om. Piaget menar att i det preoperationella stadiet börjar barn kunna göra saker på låtsas. De kan omvandla en pinne till en symbol för något annat, det kan bli en häst eller ett vapen. I detta stadium leker även barn rollerkar där de spelar en roll och blir någon annan person. Det är barnens erfarenhet från vardagen som ger idéer till leken. Rollekarna gör att barnen börjar se verkligheten ur andra perspektiv. Leken blir mer organiserad vartefter barnet mognar. Piaget menar att leken är viktig för barns utveckling. Barn provar och omformar sina upplevelser och erfarenheter tills de blir begripligt (Hägglund 1989).

I det sociokulturella perspektivet med Vygotskij står samspel och kommunikation i fokus. Grunden för lek är barns fantasi och tidigare upplevelser, genom det lär barn sig om det sociala livet. Erikson och Piaget förmedlar sin syn genom ett utvecklingspsykologiskt perspektiv. Även deras teorier handlar om samspel mellan människor. Följande avsnitt kommer att bestå av tidigare forskning.

Tidigare forskning

Jag redovisar nedan om den tidigare forskning som jag anser vara relevant för min undersökning. Jag ska undersöka om barns samspel i den fria leken. Jag ska även undersöka hur barn får tillträde till lek, och hur de barn som inte får tillträde agerar. Därför tar jag nedan upp lite som jag anser vara relevant om lek, sociala lekregler, tillträdesstrategier, status, samspel och några lekkategorier. Det blir sedan min utgångspunkt när jag analyserar de olika observationstillfällena.

Lek och sociala lekregler

Lek är en viktig aktivitet som engagerar och motiverar barn. I leken är barn inte rädda att bli bedömda. Där är det fritt att använda sina kunskaper. Självständighet och ansvarstagande tränas under lekens gång. Lek är frivilligt, lustbetonat, spontant, spännande och roligt. Man leker därför att det ska vara roande. I leken befinner sig barnen utanför den verklighet de lever i. I lek förbereder barnen sig på vad som ska komma i vuxenvärlden skriver Lillemyr (2002). Även lekforskaren Birgitta Knutsdotter Olofsson (1991) menar att lek är viktigt. Hon anser att lek är en mental inställning, det är ett sätt att förhålla sig till verkligheten. Genom röstläge, blick, sätt att tala och genom mimik signalerar man att det är lek. Lekens harmoni kan störas om det pågår översitteri och orättvisor (Knutsdotter Olofsson 1991). I barns sociala liv befinner sig leken i fokus. För att kunna delta i lekar krävs det en förmåga att kunna umgås med andra barn. Samtidigt är det leken som gör att lekförmågan stärks. Genom att leka lär barn sig att umgås med andra menar Kari Pape (2001). Om någon deltagare är orolig eller rädd kan koncentrationen för leken svalna eller helt tappas. Lek ska vara roande och lustbetonat men det krävs också harmoni för att leken ska utvecklas och fortsätta.

De sociala lekreglerna som innebär ömsesidighet, turtagande och samförstånd behöver följas för att harmonin ska fungera i leken. Samförstånd innebär att alla som deltar i leken förstår *att* och *vad* de leker. Genom turtagande lär sig barn att turas om och invänta sin tur. Genom ömsesidighet innebär det att alla deltagande oavsett ålder och styrka är på en jämställd nivå. Barn lär sig grunderna till de sociala lekreglerna av vuxna redan på skötbordet. Sedan finslipas lekreglerna tillsammans med andra barn under lekens gång (Birgitta Knutsdotter Olofsson 2003). Det krävs att barn kan de sociala lekreglerna för att leka. I leken behöver de anpassa sig till varandra, vänta på sin tur och lyssna på varandra (Birgitta Knutsdotter Olofsson 1996). Även Marie-Louise Folkman och Eva Svedin (2003) skriver om de sociala lekreglerna, att kunna samsas, dela med sig av material och veta när situationer är på låtsas. De ska förstå innebörden av de sociala lekreglerna. När barn umgås med andra barn behöver de kunna förstå hur de andra tänker och känner. I lek övar sig barn på att ta hänsyn till andra människor. Genom lek lär de sig också att tåla motgångar (Folkman och Svedin 2003).

Tillträdesstrategier

Det är inte alltid lek är sammanhållen och trevlig. I lek pågår det även förhandlingar om innehåll och roller. Lek behöver inte bara vara positivt. Det kan även innehålla makt och

positioneringar. För barn som försöker få en position i leken kan det bli obehagligt, det kan även innehålla uteslutningar (Annica Löfdahl 2007). I barngrupper kan det snabbt skapas rollmönster. Det kan finnas många orsaker till hur rollerna fördelas. Det kan bero på barnets tidigare erfarenheter och deras personliga förutsättningar (Pape 2001). Britt Tellgren (2004) har forskat om samspel i lek och skriver om olika strategier då barn kan få tillträde till lek. De barn som är deltagare i en pågående lek kan vilja skydda leken. Leken blir oftast avbruten eller förändrad då någon ny deltagare träder in i den redan pågående leken. I lek sker det deltagarförhandlingar. I en deltagarförhandling grupperar sig barnen och diskuterar vem som ska leka med vem. De diskuterar även vilka roller de ska ha i leken. Förhandlingarna pågår när barnen ska släppas samman efter samling, styrda aktiviteter, mat eller när de kommer till förskolan. Om en av lekens deltagare går hem tidigt måste barnet som är kvar på förskolan förhandla med nya kamrater om deltagande i lek, likaså om något barn kommer till förskolan när det redan pågår olika lekar. Det kan ske många deltagarförhandlingar under en dag på förskolan (Tellgren 2004).

Även Folkman och Svedin (2003) skriver om barn som vill bli delaktiga i en redan pågående lek. Att det krävs taktfullhet och mod. De måste ha känslan av att inte vara för framfusig eller försiktig. De måste visa sitt intresse och även väcka andras intresse för att få delta i leken. Det krävs att den som vill bli medlem i leken är lyhörd och visar respekt för de som redan deltar och för lekens handling. Det gäller att de inte styr leken när de försöker att bli delaktiga (Folkman och Svedin 2003).

Det krävs inte bara deltagarförhandlingar för att barns lek ska fungera. Att få tillträde i leken kan ske med hjälp av olika strategier. Tellgren (2004) skriver om lekforskaren Corsaro och hans studie av tillträdesstrategier. Endast de tillträdesstrategier som är relevanta för undersökningen tas upp nedan. Den första strategin är icke verbal entré. Då går barnet tyst in i det område där lek pågår. Den andra strategin är att på ett störande, avbrytande sätt göra entré. Då går barnet in i lekens område och fysiskt, verbalt, eller icke verbalt och stör leken. Den tredje strategin kan vara att barnet som vill delta fysiskt omringar eller cirklar kring leken och det sker utan att tala. Den fjärde strategin är att verbalt träda in i lekens område och göra anspråk på området eller med hjälp av någon fysisk sak. Den femte strategin är att verbalt fråga om tillträde till lek. Den sjätte strategin är att träda in i lekens område och erbjuda någon leksak. Det kan vara verbalt eller icke verbalt. Corsaro menar att det finns många tillträdesstrategier till barns lek (Tellgren 2004).

Status och samspel i lek

För att få tillträdet till lek kan det underlätta om man har hög status i gruppen. Barn med högstatusroller styr ofta leken. De delar ut roller och bestämmer under lekens gång. De behöver ägna mycket tid åt att behålla kontrollen och upprätthålla makten. I en högstatusroll kan det innebära att man har en roll som befinner sig i lekens fokus (Löfdahl 2004). Vissa roller i leken har hög status, andra roller har låg status. Barn med låg status kan få delta om de har en roll som är liten. De är då fysiskt delaktiga, samtidigt är de socialt uteslutna skriver Löfdahl (2007). Löfdahl (2004) tolkar Corsaros uppfattning att det är vanligt att barn som vill få inträde i leken blir avvisade. De blir då hänvisade till att det redan är tillräckligt med deltagare i leken. Om det finns en tydlig ledare i leken sker det en rikare kommunikation. För att den kommunikativa situationen ska utvecklas krävs det att leken har en ledare (Löfdahl 2004).

Samspel mellan barn handlar om att ha självkontroll, att kunna hålla tillbaka sig själv. Det handlar om att lämna företräde åt andra, att kunna turas om. I samspel med andra behöver barn kunna hantera sitt humör. I bland måste de kunna kompromissa i olika situationer. I barns sociala liv befinner sig leken i fokus. Barns förmåga att samspela med andra stärks i lek (Pape 2001). Även Vygotskij anser att i barns utveckling är den viktigaste drivkraften socialt samspel. När barn är delaktiga i samspel lär de sig att utforska fysiska handlingar och även andra sätt att tala (Pia Williams, Sonja Sheridan och Ingrid Pramling Samuelsson 2000).

Lek kategorier

Samspel mellan barnen är en förutsättning för att rollek ska fungera. För att få vara med i en rollek behöver barnen veta sina roller. Det krävs att de har fått tillträde och känner att de är deltagare i leken. Barn leker ofta familjeroller som de möter i sin vardag. De väljer även att leka karaktärsroller som till exempel polis, doktor och brandman. Lekrollerna kan även vara fiktionsroller som är tagna ur en film eller ett TV-program. När barn intar rollen som mamma, leker de inte sin egen mamma utan de tar rollen som en annan mamma. De vet hur en mamma ska agera. Barn leker inte heller en bestämd brandman eller doktor utan de gör själva karaktären för den roll de vill leka (Birgitta Knutsdotter Olofsson 1987).

Genom att leka rollek och använda sin fantasi utvecklar barn sin empati. De får tillfälle att gå i och ur olika roller med olika karaktärer. I rollek används inte bara kommunikation verbalt. Där behövs det även kroppsspråket då minspel visar tydligt hur man leker. Genom rollek lär sig barn att det finns olika roller i verkligheten (Berit Kingdon 1990).

En annan sorts lek som kan vara lite tuffare än rollek är bråklek. Genom barns ansiktsuttryck och skratt kan man skilja mellan bråklek och riktigt bråk. I bråklek är det viktigt med en tydlig leksignal. Leken bryts om någon har övertaget för länge, det bör ske turtagning mellan deltagarna om vem som har övertaget (Knutsdotter Olofsson 1991). Det är lika viktigt att barn lär sig säga stopp som att själva kunna sluta i tid vid bråklek. Gränsen mellan lek och allvar lär sig barn genom att uppleva bråklek. Under kontroll av vuxna borde bråklek få förekomma i förskolan (Pape 2001). Barn tränar kroppens smidighet i bråklek. Om deltagarna håller lekreglerna upplevs spänning och glädje. I bråklek tränas uthållighet, viljestyrka och envishet (Knutsdotter Olofsson 2003).

I rollek och bråklek behöver barn kunna de sociala lekreglerna. Men när barn leker ensamma behöver de inte ta hänsyn till någon annan. Därför behövs inga leksignaler i ensamlek. Där räcker det att ha lekkänslan. Barn som leker låtsaslek ensamma pratar ofta med sig själva (Knutsdotter Olofsson 1991). Det finns barn som leker ensamma i nästan varje barngrupp. Det kan bero på att de inte klarar de sociala lekreglerna som består av samförstånd, turtagande och ömsesidighet. Det kan även bero på att barnet har emotionella problem. Barn med emotionella problem kan uteslutas och är oftast inte populära bland kamraterna (Knutsdotter Olofsson 1987).

Barn behöver behärska många faktorer för att få tillträde till lek. Det behövs även för att de ska kunna fortsätta att leka i den pågående leken. Jag ska undersöka hur samspelet ser ut mellan barnen i den fria leken och hur barn får tillträde till lek. Jag ska även undersöka hur de barn som inte får tillträde agerar.

Metod

I detta avsnitt kommer jag nedan att beskriva metod, material, urval, avgränsningar, och etiska aspekter. Jag planerar min undersökning utifrån mina frågeställningar som är: Hur ser

samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek, och hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Metod och material

Som metod har jag valt att observera. Jag har valt observation därför att jag själv vill se och uppfatta hur samspelet i den fria leken ser ut i verksamheten. Jag anser att genom intervjuer blir det någon annans uppfattning. Jag vill bilda min egen uppfattning genom att själv observera. Jag utför en kvalitativ observationsstudie när jag observerar samspelet i barnens lek. Gunvor Lökken och Frode Söbstad (1995) skriver att en kvalitativ observationsmetod riktar sig mot detaljer. Observationens fokus riktas mot den företeelse som studeras. I en kvalitativ studie intresserar man sig mer för relationer mellan människor. I min studie som är kvalitativ intresserar jag mig för samspelet mellan barnen i deras fria lek. Jag använder en öppen observation där pedagoger, vårdnadshavare och barn får veta att det är lekens samspel och tillträdesstrategier jag ska observera. Pål Repstad (2007) menar att när sociala relationer ska undersökas bör forskaren gå ut i verksamheten och bedriva observationer. Man får direkt tillträde till det sociala samspelet när man observerar människor i deras naturliga miljö de vistas i menar Repstad (2007).

När jag har fått tillträde till att observera på förskolan, utgår jag från Repstad (2007) som anser att fältarbetet kan variera i tid. Jag har valt att observera i verksamheten några förmiddagar då barnen leker utomhus. Jag har valt att inte använda videoinspelning i min undersökning, därför att jag är rädd att det stör lekens harmoni. Det kan även förekomma barn som inte får bli filmade av sina vårdnadshavare. Jag tänker även att blåsten kan försämra ljudkvalitén på filmen. Repstad (2007) menar att en nackdel med ljudinspelning kan vara att hela situationen kan bli konstgjord. Den fördel jag ser med videoinspelning är att jag i lugn och ro skulle kunna titta på materialet vid flera tillfällen. Jag har dock valt att förlita mig på vad jag ser och hör och med hjälp av att anteckna när leksituationer uppstår. Det jag har sett och hört under observationen i förskolan blir min syn på vad som sker i lekens samspel. Det blir även min syn på hur barnen får tillträde i lek och vad som händer med de barn som inte får tillträde till lek. Observationsmaterialet kommer jag nedan att analysera med hjälp av de teorier och tidigare forskning som jag har tagit med i denna studie. Jag beskriver nedan vilka urval och avgränsningar jag har gjort i min undersökning.

Urval och avgränsningar

Jag ska observera samspelet i den fria leken, hur barn får tillträde till lek, och hur de barn som inte får tillträde till lek agerar? Eftersom leken kan variera i olika lekar vill jag observera både pojkar och flickors lek. Jag har valt att observera pojkar och flickor som är fyra- och fem år. Jag har gjort det urvalet därför att som utomstående observatör är det lättast att förstå barnens språk, gester och samspel i den åldern. Jag har valt en kommunal förskola, eftersom de flesta barn i Sverige går i kommunal förskola. Jag har medvetet valt att observera på en förskola där en avdelning vistas ute två dagar i veckan. Med tanke på att jag endast ska observera utomhus gjorde jag det valet. Jag har avgränsat och gjort dessa urval vad jag anser vara relevant för min studie. Nedan skriver jag om etiska aspekter.

Etiska aspekter

Jag har följt forskningsetiska principers regler som finns när det gäller forskning, www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf 2010-04-27. Genom att informera vårdnadshavarna via hembrev uppfyller jag informationskravet. I hembrevet står det om syfte, tillvägagångssätt och att materialet endast ska användas i detta arbete. I samtyckekravet har vårdnadshavarna blivit informerade om samtycke till observationen. Observationen är frivillig, de har rätt att avböja genom att kontakta pedagogerna på deras avdelning. Jag har tystnadsplikt i min utbildning. Jag uppger inte förskolans, pedagogernas eller barnens riktiga namn i min studie. Ingen skall kunna identifieras. Genom det uppfyller jag konfidentialitetskravet. Jag lämnar inte ut några uppgifter om min studie till någon annan, genom det uppfyller jag nyttjandekravet. Jag kommer i min studie tänka på de etiska aspekter som handlar om vetenskaplig hederlighet. Jag ska ärligt redovisa vad jag finner för resultat i den förskola jag utför mina observationer. Jag redovisar nedan om avsnittet som handlar om genomförande i min undersökning.

Genomförande

Här nedan beskriver jag hela arbetsgången från det att jag bestämde mig vilket ämne som intresserade mig till det färdiga resultatet.

När jag hade bestämt vad som intresserade mig och vad jag skulle undersöka formulerade jag mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut mellan barnen i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek? Jag startade min studie

genom att leta efter litteratur som handlade om det jag ville undersöka, beställa litteratur och läsa det som jag ansåg vara relevant för min studie. Efter att ha läst litteraturen fortsatte jag med att skriva om teoretiska perspektiv, tidigare forskning och metod avsnittet. Under tiden som jag arbetade med uppsatsskrivandet undersökte jag var jag skulle observera. Genom ett telefonsamtal kontaktade jag en förskola som jag ansåg vara intressant med lämpliga åldersgrupper och med en riklig utemiljö. Vi bestämde att jag skulle höra av mig igen när jag visste exakt datum då jag ville komma och observera. På förskolan finns det tre avdelningar. På en avdelning är det yngre barn som är ett till tre år. På den andra avdelningen är barnen tre till fem år. Den tredje avdelningen jag kontaktade har även de barn som är tre till fem år. Den sistnämnda avdelningen har sin verksamhet ute två dagar i veckan. Jag tyckte att det var intressant med tanke på att jag skulle undersöka barn som är fyra- och fem år i utemiljö. Som utomstående observatör kan det vara svårt att skilja på vilken avdelning barnen tillhör när de befinner sig på förskolans gård. Jag fick därför även tillträde att observera de övriga barnen på förskolan som befinner sig i den åldersgrupp som jag skulle undersöka.

Jag planerade att endast observera barnen utomhus då mina förhoppningar var att leken blir mer fri och rörlig då. Vi bestämde därför att jag endast skulle observera på förmiddagarna då den fria leken pågår utomhus. På tisdagar och torsdagar har avdelningen som jag skulle följa sin verksamhet ute i naturen. När min handledare och jag ansåg att jag var klar med tidigare forskning och teoretiska perspektiv kontaktade jag åter förskolan för tidsbokning. Under det andra telefonsamtalet kom vi överens om att jag skulle infinna mig på förskolan måndag 3 maj klockan 8.30. Jag hade beviljats tillträde för observation under vecka 18. Innan jag skulle ut och observera formulerade jag ett brev till vårdnadshavarna där jag berättade om vad jag skulle undersöka och jag skrev även om de etiska regler som jag tänkte följa i min studie (Se bilaga 1).

Den 3 maj var den första dagen som jag befann mig på förskolans gård och observerade. När jag kom till förskolan presenterade jag mig för barnen. Jag berättade även för dem att jag skulle titta på när de leker under några dagar. Jag förklarade för barnen att jag vill lära mig och se hur det går till i leken. Hela förskolans gård är inhägnad. Ett område på gården är avgränsat med ytterligare ett staket runt. Där innanför staketet finns det en stor sandlåda, två lådor med sandleksaker, en lekstuga, en kioskliknande byggnad, ett klätterträd, en bil där fyra barn kan sitta i och en båt där ungefär fem-sex barn får plats. Utanför staketet är det asfalt där barnen brukar cykla. Det finns gungor, klätterställning, klätterträd och en bod med cyklar och

leksaker i. Det var cirka trettio barn och fem pedagoger ute på gården under den förmiddagen. Under observationstillfället höll jag mig några meter från barnen. Jag använde penna och papper då jag förde anteckningar på vad barnen gjorde och sa. På eftermiddagen renskrev jag de anteckningar som jag hade gjort tidigare på dagen.

Den 4 maj var min andra observationsdag. Jag följde med den avdelning som hade verksamheten ute två dagar i veckan. Vid detta observationstillfälle hade avdelningen sin verksamhet ute i naturen. Vi utgick från havet och gick till ett raukområde. I området finns det många raukar i olika storlekar. Raukarna sticker upp ur det gröna gräset på ängen. Här har barnen vistats tidigare när de har sin verksamhet ute. Under deras utedagar finns det inga leksaker att använda mer än det som naturen har att erbjuda. Det var tio barn och två pedagoger i verksamheten under denna dag. Barnen blev på morgonen avsläppta av sina vårdnadshavare i närheten av det raukområde där vi skulle vistas denna förmiddag. Jag observerade och antecknade med penna och papper. Även denna dag höll jag mig på några meters avstånd från leken som pågick. På eftermiddagen sorterade jag och renskrev de anteckningar som jag hade gjort tidigare på dagen.

Den 5 maj var den tredje observationsdagen. Den dagen hade alla tre avdelningarna med den åldersgruppen som jag studerade styrda aktiviteter på förmiddagen. Därför var jag där för att observera på eftermiddagen i stället. Det regnade och blåste den dagen och barnen var inne när jag kom dit. När jag kom till förskolan var det två pedagoger och nio barn där. Den sista timmen gick de ut då det hade slutat att regna. Jag grundar min undersökning på de barn som är inom åldersgruppen fyra- och fem år, men de flesta hade gått hem för dagen när vi kom ut på förskolans gård. Det var endast tre barn kvar i den åldersgruppen som jag undersökte och det pågick inga gemensamma lekar mellan de barnen. Jag gick dock med ut och observerade och jag använde penna och papper när jag antecknade under observationen. Under observationen höll jag avståndet på några få meter.

Som planerat antecknade jag med penna och papper under hela tiden jag observerade. Jag renskrev mina anteckningar efter varje dag. Utifrån det valde jag fyra observationstillfällen som jag tyckte var intressanta. Genom de utvalda och renskrivna observationerna fick jag fram det resultat som jag nedan presenterar i avsnittet resultat och analys. Jag fortsatte att skriva på min uppsats under några veckor efter att jag varit och observerat. I det kommande avsnittet presenterar jag min bearbetning av materialet.

Bearbetning av materialet

Jag kommer nedan att beskriva varför jag valt, och valt bort vissa observationer. Jag kommer även att beskriva hur jag har gjort innan jag började skriva de resultat och analyser som jag har nedan. Under observationerna utgår jag från mina frågeställningar som är: Hur ser samspelet ut mellan barnen i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Jag har sammanlagt observerat sju timmar och tjugo minuter. Redan på den första dagen jag observerade såg jag olika tillträdesstrategier. Där pågick det även kommunikation och samspel mellan barnen. Jag fick även se hur en flicka agerade när hon inte fick tillträde till leken. Innehållet i observationerna under denna dag stämde överens med mina frågeställningar som jag skulle undersöka. Därför valde jag att ta med denna observation i min studie. Mitt i den leken avbröt pedagogerna för samling och fruktstund. Efter det avbrottet fortsatte leken tills en ny deltagare fick tillträde till leken. Då förändrades leken till en ny lek. Jag fann även i den nya leken många tillträdesstrategier och samspel mellan barnen. Även den observationen stämde överens med mina frågeställningar, jag valde därför att ta med den i min undersökning för vidare analys. Eftersom att det var avbrott för samling och fruktstund har jag delat upp de lekarna i två olika observationstillfällen nedan i avsnittet resultat och analys. Lekarna som jag observerade pågick nästan hela förmiddagen, därför blev det bara två lektillfällen som jag observerade under denna dag. Jag lyckades inte observera någon mer lek under den förmiddagen.

Under den andra observationsdagen observerade jag två situationer till som jag fann intressanta att ta med i min undersökning. Under de lekarna pågick det kommunikation, samarbete och tillträdesstrategier. De observationerna stämde överens med mina frågeställningar, därför valde jag att ta de med i min undersökning. Under denna dag såg jag även några korta lekar som jag valde att inte ta med. Det valet gjorde jag därför att det inte hade något samband med det som jag skulle undersöka.

Vid den tredje observationsdagen hade barnen styrda aktiviteter på förmiddagen, därför observerade jag på eftermiddagen i stället. När jag kom till förskolan befann sig barnen och pedagogerna inomhus, det regnade för mycket för att vistas ute. Regnet avtog och vi gick ut

på förskolans gård till slut. Då åkte de flesta barnen hem. Det var bara tre barn kvar när vi kom ut. Barnen spred sig på gården. De visade inga tendenser till samspel eller tillträdesstrategier. De lekte helt på olika håll och i olika lekar. Därför gav det inget resultat i min undersökning under detta observationstillfälle. Nästkommande dag skulle avdelningen vistas i naturen igen. Vädret var ostadigt och det kunde bli regn även den dagen. Då tänkte jag att det kunde bli svårt att föra anteckningar i det vädret. Eftersom jag efter tre dagar hade nog med material beslutade jag mig för att inte observera fler dagar.

Jag fick ihop fyra intressanta observationstillfällen. Det urvalet gjorde jag utifrån mina frågeställningar. Det som jag ansåg vara passande till min undersökning valde jag att ta med. Efter att ha samlat och renskrivit materialet började en ny process. Jag började bearbeta och analysera materialet utifrån de teoretiska perspektiv och den tidigare forskning som jag hade skrivit om ovan i uppsatsen. Nedan skriver jag om de resultat och analyser som jag kommit fram till i min undersökning.

Resultat och analys

Jag skriver nedan om de observationstillfällen som jag har observerat i förskoleverksamheten. Efter varje observationstillfälle analyserar jag utifrån de teoretiska perspektiv och den tidigare forskning som jag tidigare tagit upp i min studie. Jag tar med sekvenser ur de observationstillfällen som jag anser vara relevant för mina frågeställningar. I min studie vill jag undersöka hur samspelet ser ut i den fria leken. Jag vill även undersöka hur barn får tillträde till lek och hur de barn som inte får tillträde agerar? Jag skriver barnets ålder inom parantes endast vid första gången jag nämner namnet i texterna. Barnens namn är fingerade. Jag tar nedan upp två observationstillfällen som handlar om en och samma kiosklek. Jag tar även nedan upp observationstillfällen som handlar om ett slott och om hajar.

Observationstillfälle 1 - kiosken (30 minuter)

Klockan är 8.40 då barnen går ut på förskolans inhägnade gård. Alla tre avdelningarna befinner sig ute, det är fem pedagoger och cirka trettio barn på förskolans gård denna morgon. Jag går ut på förskolans gård samtidigt som barnen och hinner då se de grupperingar som sker. Jag följer en ensam flicka som går raka vägen till en lekstuga som liknar en kiosk. Jag väljer att börja min observation där. Vid kioskens område befinner sig ungefär ett tiotal barn. De flesta är runt två år och de leker i sandlådan som ligger cirka fem meter från kiosken. Jag

befinner mig på ett par, tre meter avstånd från kiosken under observationen. Jag har fram till klockan 11.10 på mig att observera den fria uteleken denna dag. Jag fokuserar mitt intresse på mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

I kiosken har Ella (fem) påbörjat en lek. Hon samlar ihop sandleksaker och plockar med sig hinkar, kastruller, muggar och skedar som hon bär med sig in i kiosken. Kiosken är ett litet hus som är byggt som en kiosk med ett öppet fönster där försäljning kan ske. Ella befinner sig inne i kiosken och plockar med olika kastruller och hinkar. Efter en liten stund kommer Vera (fem) springande och frågar: -Ella, får jag vara med? Ella säger: -Ja. Vera går då också in i kiosken och fixar med sand till de olika kastrullerna. Vera hämtar mer sandleksaker och tar in i kiosken. Ella säger att det är en restaurang som säljer pannkakor. Vera stödar för det är så stökigt säger hon. Ella tar ut saker utanför kiosken och säger att det är en matta där utanför och ritar upp på marken. Om man inte vill gå där kan man gå så här säger hon och går bredvid mattan. Vera säger: -Visst får man låna spadar av varandra? Ella säger: -Ja, vi är bästisar, visst är vi bästisar? Vera säger: -Ja, vi skulle aldrig vara dumma mot varandra, bara om någon tar någon sak av oss. Visst får man bara göra så här? Hon rör om i grytan. Ella säger: -Vi gör oboy. De pratar om hur man gör oboy med sand. De lagar maten på golvet och dukar upp i kioskfönstret. Ella ger Vera en hink och säger: -Sätt dig på den. VERA! Den ska inte stå där, ryter Ella. Vera går och hämtar en till hink ur leksakslådan bredvid sandlådan.

När Vera går tillbaka till kiosken kommer Ronja (fem) och frågar: -Får jag leka med er? Får jag vara med? Ingen svarar. Till slut säger Ella bestämt: -NEJ! Vi har precis börjat. Ronja säger: -Det gör ingenting att ni redan har börjat. Vera säger: -Vi tar bara saker. Ella säger: -I så fall får du vara gäst. Ronja säger: -Nej det är tråkigt! Hon står utanför kiosken med armarna i kors. Under tiden sparkar hon på en leksakstraktor. Hon tar upp en boll och går till kioskdörren och säger: -Den här bollen har jag inte sett förut och visar flickorna. De tittar, säger ingenting och fortsätter sin lek. Ronja säger: -Jag vill leka med er, hon står nu i dörröppningen. -Jag kan hämta egna hinkar, säger Ronja. Hon kliver in innanför dörren och ställer sig i ett hörn där hon inte är i vägen. Ronja säger till Ella: -Behöver du inget? Jag kan hämta hinkar till dig. Jag kan bygga till dig. Ronja springer i väg och hämtar de hinkar som hon hittar. Under tiden räknar Ella och Vera hinkar högt. De försöker att få antalet hinkar rättvist. De delar även till Ronja som kommer med fyra hinkar. Nu är Ronja med i leken. En

pedagog avbryter för samling och fruktstund. Alla tre flickorna springer till samlingen där de sitter bredvid varandra. Jag övergår nedan till att analysera kioskleken.

Analys av observationstillfälle 1 - kiosken (30 minuter)

Jag analyserar kiosksituationen utifrån de teoretiska perspektiv och den tidigare forskning som jag tidigare tagit med i studien. I min analys utgår jag från mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek? Jag analyserar nedan den första delen av kioskleken som pågår ungefär 30 minuter.

Vygotskij (2002) skriver om sin teori där barn är kreativa och använder sin fantasi. Barns fantasi är hämtad ur deras tidigare erfarenheter och upplevelser från verkligheten. Ella gör i ordning restaurangen med mattan vid entrén och tillagar pannkakor. Här använder hon sina tidigare upplevelser från restauranger. Hon vet att det ligger en matta utanför entrén vid restauranger och även att det finns pannkakor. Ella leker utifrån sina upplevelser och erfarenheter av livet.

En annan teori som Hägglund (1989) skriver om är Eriksons teori. Den handlar om lekåldern där barn ska lära sig att dela miljö och material med andra barn. Han menar även att de måste samspela i lekåldern. Genom att dela på hinkar och utrymmet i kiosken håller flickorna på att lära sig att dela på miljö och material. De tränar sig på att samspela. Även Jerlang (2007) skriver om Erikson som menar att genom kollektiva lekar utvidgas samspelet mellan barnen. Både Ella och Vera håller på att lära sig att samspela med varandra under den pågående leken i kiosken. De samspelar när de tillreder oboy och dukar upp med olika fat i kioskfönstret. Det syns tydligt hur de samspelar när de räknar hinkarna och delar dem på tre högar när Ronja får tillträde till leken. För att kunna samspela i lek behöver man få tillträde till lek. Början på ett samspel är när Vera frågar Ella om hon får delta i leken. Då använder hon Corsaros strategi som Tellgren (2004) skriver om. Hon frågar verbalt om tillträde till leken. De båda flickorna kommunicerar och samarbetar under en kort tid inne i kiosken. Under lekens gång kommunicerar de med varandra som handlar om att de kan låna saker av varandra. Det märks tydligt att det är Ella som är lekens ledare. Vera får hålla tillbaka sig själv och lämna företräde åt Ella. Pape (2001) menar att samspel mellan barn handlar om att ha självkontroll, att kunna hålla tillbaka sig själv. Det handlar om att lämna företräde åt andra, att kunna turas om.

Även Ronja använder flera av Corsaros strategier till lek som Tellgren (2004) skriver om. Hon frågar först verbalt om hon får vara med i leken. Till att börja med svarar ingen, sedan skyller de på att leken just har börjat. Ronja kan få vara gäst, säger Ella. Det går inte Ronja med på. Löfdahl (2007) skriver att de barn som har låg status kan få en liten roll där de blir socialt uteslutna men fysiskt delaktiga. Här skulle Ronja få en roll som gäst då hon är fysiskt delaktig, men då hör hon inte hemma i kiosken. Det är inne i kiosken hon vill delta tillsammans med de andra flickorna. Ronja har låg status när hon vistas bland Ella och Vera. Hennes nästa strategi blir att hon tar med en boll och visar flickorna. Samtidigt konstaterar hon ännu en gång verbalt att hon vill delta i leken. En annan strategi som Ronja använder är att hon kliver in i lekens område och säger att hon kan hämta saker åt Ella. Hon har nu gått in i lekens område både verbalt och fysiskt som Tellgren (2004) skriver om. Folkman och Svedin (2003) skriver om barn som vill bli delaktiga i en redan pågående lek. Att det krävs taktfullhet och mod. De måste ha känslan av att inte vara för framfusig eller försiktig. De måste visa sitt intresse och även väcka andras intresse för att få delta i leken. Det krävs att den som vill bli medlem i leken är lyhörd och visar respekt för de som redan deltar och för lekens handling. Det gäller att de inte styr leken när de försöker att bli delaktiga. Ronja tycks ha det mod som krävs för att försöka få tillträde i leken. Hon ger sig inte och provar gång på gång olika tillträdesstrategier. Hon visar sitt intresse för deltagarna i den redan pågående leken men de blir inte intresserade av henne. Nu är Ronja beredd att servera de andra barnen med leksaker. Hon vill ha tillträde till leken till varje pris. Hon springer i väg för att hämta fler hinkar som hon ser att de behöver i leken. Under tiden sker det ett samspel mellan Ella och Vera när de delar upp hinkar till tre personer inne i kiosken. När Ronja kommer tillbaka har hon lyckats att få tillträde i leken. Kanske visste hon att hon skulle lyckas med tillträdet till leken bara hon inte gav sig. Nedan kommer det andra observationstillfället som även det handlar om kiosken.

Observationstillfälle 2 – kiosken/lekstugan (50 minuter)

Det är samma måndagsförmiddag som ovan. Efter samling och fruktstund fortsätter föregående lek i kiosken. Det är samma miljö, antal barn och pedagoger på gården som tidigare. När samlingen är slut springer de tre flickorna tillbaka till kiosken. Även jag skyndar mig dit för att inte missa någonting i deras pågående lek. Jag intar samma plats som tidigare på några meters avstånd från kiosken. Denna gång pågår leken ungefär 50 minuter. Jag

fokuserar även denna gång på mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken?
Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

De fixar och lagar mat alla tre inne i kiosken. Samspelet mellan barnen fungerar bra. Efter en stund säger Vera: -Är det här.... Ella avbryter genom att knuffa undan Vera och säger: -Ääh. Vera flyttar sig genast. Ronja säger: -Det blir inget kul. Ella säger bestämt till Vera: -Du har dina stolar och jag har inte några stolar. Du får ge två till mig. Vera säger: -Hur många får jag ge bort, fyra? Ronja säger bestämt: -Inte fyra, så tänker vi inte! Jag behöver så här många stolar. Ella blir sur och kastar ut två hinkar genom kioskfönstret. Vera hämtar dem och säger: -Vi skulle ha de där hinkarna. Ella säger: -Det är inte du som bestämmer! Ronja säger: -Jag behöver inga, jag kan stå. Ella säger bestämt till Ronja: -Då är inte du med! Jag vill inte leka med dig! Ronja säger: -Då blir jag jätteledsen. Ska vi leka att någon tar? Ella säger: -Tråkigt. Vera säger: -Tråkigt. Tre pojkar (sex) kommer och knackar på kiosken. Flickorna bryr sig inte om dem. De är fullt upptagna med sin diskussion om hinkarna. Pojkarna omringar kiosken knackar lite till och springer sedan snabbt där ifrån. Ella och Vera klättrar upp på kioskens fönster. Ronja säger bestämt: -Nu tänker inte jag vara med! Ingen av flickorna svarar. De fortsätter bara med sitt klättrande. Ronja går runt kiosken och kikar försiktigt in genom kioskluckan. Då kommer Ebba (sex) och vill köpa glass. Ella frågar: -Ebba vill du vara med? Det vill hon och de går till lekstugan som ligger alldeles bredvid. Ella räcker ut tungan till Ronja när de går iväg. Ronja säger bestämt: -Om du gör så igen, då tänker jag inte vara med! De går in i lekstugan. Ronja följer efter och säger att hon kan vara med och klättra där inne. Ingen svarar. Inne i lekstugan gör de upp sina roller. Ebba ska vara mamma, Vera storasyster och Ella lillasyster. Ronja springer ut och försvinner en bit bort till ett annat kompisgäng. Ebba och Ella lagar mat medan Vera jagar bort andra barn som närmar sig lekstugan. De pratar om tomtebloss på tårtan. Ebba och Vera samarbetar när de bakar en tårta. Ella låtsas sova på en bänk utanför lekstugan. Hon ska hela tiden ha kontroll på när de tänker komma och uppvakta henne. Ibland tittar hon in och säger några ord, hon har svårt att inte titta in i lekstugan för att se vad som försiggår där. Ronja springer runt lekstugan och stör leken genom att titta in genom fönstren och säga något som jag inte uppfattade vad hon sa. Till slut springer Ella och Vera efter Ronja och ropar: -Ska du vara med ska du inte springa runt! Ella går bestämt in igen. Ronja försvinner till en annan lek bredvid med några andra barn. Efter en stund kommer Ronja igen och undrar vart hon ska ställa sina skidor. Hon säger det tre gånger men ingen svarar. Till slut säger Ella bestämt: -Rymmer du hela tiden får du inte vara med! Ronja går sin väg till de andra barnen.

Nike (sex) kommer med pinnar i handen likt en bukett blommor. Hon tittar in i lekstugan men går snabbt därifrån. Jag hinner aldrig uppfatta om de kommunicerar med varandra eller om hon går frivilligt därifrån. Hon går till lekstugans baksida och leker för sig själv med sina pinnar. Då går Maja (fyra) in i lekstugan och tittar vad flickorna gör, Ebba knuffar genast ut henne. Maja går sin väg och sätter sig tyst bredvid lekstugan. Där blir hon sittande en stund. Efter några minuter går hon bort till sandlådan där hon ensam gräver i sanden. Ella och Vera springer runt lekstugan där de hittar Nike, de börjar prata med henne. Jag uppfattar inte vad de säger. Då kommer Ebba och frågar: -Vem vill leka svarteman med mig? Nike, Ella, Vera och två pojkar (sex) springer med och där startar en ny lek med nya deltagare och nya roller. Jag analyserar nedan kioskleken.

Analys av observationstillfälle 2 – kiosken/lekstugan (50 minuter)

Jag analyserar kiosksituationen utifrån de teoretiska perspektiv och den tidigare forskning som jag tidigare tagit med i studien. I min analys utgår jag från mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek? Jag analyserar nedan det andra observationstillfället av kioskleken.

Pape (2001) menar att i samspel med andra behöver barn kunna hantera sitt humör, att de i bland måste kunna kompromissa. När Ella kastar ut hinkarna genom kioskfönstret och avvisar Ronja från leken visar det att hon inte kan hantera sitt humör. Hägglund (1989) skriver att Erikson menar att barn ska lära sig att inte behandla andra barn som föremål och att man ska samspela med varandra. Ella behandlar Ronja som ett föremål som hon kan avvisa från leken när hon vill. Det är inte alltid som hon svarar när Ronja pratar. Ella samspelar inte med de andra barnen i denna lek, hon bestämmer och styr om lekens innehåll. De andra rättar sig efter hennes åsikter.

Ronja är den som hela tiden får jobba för att behålla sitt tillträde i leken. Ella vill helst inte ha henne delaktig i leken, hon avvisar Ronja så fort hon får tillfälle. Tellgren (2004) skriver om de barn som vill skydda den pågående leken, att leken blir förändrad när det tillkommer någon ny deltagare. Löfdahl (2007) menar att lek inte alltid är sammanhållen och trevlig. Att det pågår förhandlingar om innehåll och roller. Det kan bli obehagligt för de barn som försöker att få tillträde i leken, att de då kan innebära uteslutningar. För Ronja är inte leken

sammanhållen och trevlig. Hon kämpar hela tiden för att få behålla sin plats i leken, hon kan inte slappna av utan måste hela tiden vara på sin vakt. De använder hinkar som stolar, Ronja offerar sig när hon säger att hon kan vara utan hink att sitta på bara hon får delta i leken. Ella visar uteslutningen tydligt genom att inte svara när Ronja pratar, och även när hon säger att hon inte vill leka med henne. När Ronja kommer med ett förslag om ny lek avvisar Ella genast det förslaget och får stöd av Vera. Ronja är den som deltar på nåder, här behöver det inte ske något felsteg för att hon ska bli utesluten ur leken.

När Ebba (sex) kommer och köper glass, frågar Ella om Ebba vill vara med i hennes lek. Ella lämnar leken med en gång. Ebba och Ella går till lekstugan och Vera och Ronja följer efter. Ronja försöker snabbt att få tillträde genom att bjuda in sig i leken och säga att hon kan klättra där inne. Men utan resultat, det är ingen som svarar. De gör i stället upp sina egna roller om vem som ska var mamma, storasyster och lillasyster. Vera behöver inte förhandla sig till en plats i leken, hon har fått tillträde bara hon gått in i lekstugan. Knutsdotter Olofsson (1987) menar att barn ofta leker familjeroller som de möter i sin vardag. I rollekar behöver barn kunna de sociala lekreglerna menar Knutsdotter Olofsson (1991). I lekstugan leker de familjeroller som är deras egna upplevelser. Vygotskij (2002) menar att leken alltid gestaltar olika livssituationer. Han menar även att barns lek är en kreativ blandning av upplevda intryck. Jerlang (2007) skriver att Piaget menar att barn ställer krav på att leken ska likna verkligheten. Barn får då erfarenhet av socialt samspel och kan lättare leka rollekar. Denna lek liknar barnens verklighet med födelsedag, matlagning och familjerollerna. Det sker samspel och kommunikation i lekstugan vid spisen. Samspel mellan barnen är en förutsättning för att rollek ska fungera (Knutsdotter Olofsson 1987).

Ronja får inte delta i lekstugans lek. Hon cirkulerar tyst runt på gården i närheten av lekstugan. Hon gör även upprepande störande försök att få tillträde till leken genom att springa runt lekstugan och titta in i fönstren och säga några ord. Hon byter taktik och återkommer och frågar vart hon ska ställa sina skidor. Ingen svarar. Sedan går hon raka vägen in i lekstugan då Ella säger åt henne att inte rymma hela tiden för då får hon inte vara med. Knutsdotter Olofsson (1987) menar att det finns barn som leker ensamma i varje barngrupp. Det kan bero på att de inte klarar de sociala lekreglerna som består av samförstånd, turtagande och ömsesidighet. Enligt Corsaros strategi som Tellgren (2004) skriver om försöker Maja (fyra) att tyst få tillträde till leken i lekstugan men blir snabbt avvisad. Hela hennes kroppsspråk visar på olustkänsla när hon tyst placerar sig utanför lekstugans fönster. Ebba

som är äldre än de övriga deltagarna i leken avbryter leken genom att ge förslag på en helt annan lek, då många vill delta och de springer gemensamt i väg. Nedan beskriver jag en ny leksituation.

Observationstillfälle 3 - Slottet (30 minuter)

Vid detta observationstillfälle befinner jag mig med avdelningen som har sin verksamhet ute två dagar i veckan. Denna dag befinner vi oss i en miljö där det finns många raukar i olika storlekar. Raukarna liknar öar i vatten, då gräsmattan runt raukarna skulle kunna vara vatten. Här finns inga leksaker att ta till mer än det som naturen har att erbjuda. Det är tio barn från samma avdelning med i raukområdet och två pedagoger. Jag är med i barngruppen och observerar 8.30 - 11.10. Jag befinner mig ungefär tre meter från barnen när de leker. Den första leken pågår 30 minuter. Jag antecknar vad de säger och hur de gör under lekens gång. Jag fokuserar mitt intresse utifrån mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Ville (fyra) säger till Erik (fyra) att de ska gå i väg till ett annat slott. Erik följer efter. Mårten (fyra) kommer och frågar Erik om han får vara med. Erik säger: -Ja, vi leker riddare. Det var jag som hittade på leken. Han upprepar det tre gånger till Mårten som inte visar någon reaktion på detta. Mårten bestämmer att de ska gå till ett annat slott. Både Erik och Ville följer med. På vägen till det andra slottet stannar de och tittar på rödmyror som arbetar i en myrstack. De pratar tillsammans om myrorna. De kommer fram till att de är farliga. Erik tycker att de ska gå till ett annat slott, han vill inte vara i närheten av myrorna. Ville och Mårten håller med. De tre pojkarna springer gemensamt i väg. Mårten säger att de är riddare som är farliga. Ville går på toaletten med fröken och försvinner därifrån en tid. Erik säger att de är elaka riddare. Mårten säger: -Hjälp till här, samtidigt som han hugger på en sten. De hugger gemensamt på stenen. Mårten säger att draken sprutar eld på deras slott. De springer i väg en bit. -Draken dog, jag satt svärdet i honom, säger Erik. -Jag också, säger Mårten. De diskuterar hur deras roller som riddare är. Att de är elaka riddare som har gift och samtidigt är robotar. Att de kan spruta gift med deras svärd. De sitter på en klippa då Mårten säger: -Det här är vår båt. Erik säger: -Ja, det är vår stora motorbåt. Visst kan den skjuta? Det kommer en bil på vägen nedanför där de sitter, leken övergår då till att det är en polisbil som kommer körande. De leker att de är jagade av polisen. De springer i väg till en annan klippa där de blir sittande tysta och drar i mossan från marken. Mårten och Erik sitter tysta vid klippan och drar

upp mossa från marken. Erik sätter upp mossan mot hakan och säger att han har skägg. Tillsammans skrattar de. -Jag är jultomte, säger Mårten och håller upp mossan som ett skägg. De kastar mossa på varandra, skrattar och jagar varandra runt klipporna. Ville kommer tillbaka från toalettbesöket i skogen. Han går runt och letar efter Erik och Mårten. Till slut finner han dem bakom en rauk. Mårten förklarar att de har skäggrig och kastar mossa på Ville. Då säger Ville bestämt att han inte vill att de ska kasta på honom. Att han vill kasta på de andra i stället. Mårten och Ville kastar på Erik och säger retsamt: -Skäggrig! Erik blir arg och säger att de ska sluta. Alla tre pojkarna kastar på varandra men ingen vill egentligen bli kastad på. Då kommer pedagogen och avbryter leken. Nedan analyserar jag leken om slottet.

Analys av observationstillfälle 3 – slottet (30 minuter)

Jag analyserar leken som handlar om slottet utifrån de teoretiska perspektiv och den tidigare forskning som jag tidigare tagit med i studien. I min analys utgår jag från mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

De här barnen samarbetade i leken. Mårten behövde endast använda den verbala tillträdesstrategin som Tellgren (2004) skriver om. Det innebär att verbalt fråga om tillträde till leken. Barnen tycks befinna sig på en jämn nivå. Alla tre hade samma status i denna grupp. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att i sociala lekregler tränar barn på ömsesidighet som innebär att alla deltagare är på en jämn nivå. Här befinner sig barnen på en jämn nivå när de väljer ut en rauk som de leker på. När de skulle förflytta sig till ett nytt slott inväntade de varandra. Det var ingen som var lekens ledare och styrde leken. Ingen sprang ifrån någon, utan de höll ihop alla tre. De kommunicerade om rödmyrorna, även då var de överens. Erikson menar att genom kollektiva lekar utvidgas det sociala samspelet då barn lär sig att ta hänsyn till varandra. Barns utveckling sker tillsammans med andra (Jerlang 2007). Här sker det en kollektiv lek mellan barnen. De tar hänsyn till varandra genom att lämna företräde när någon talar eller gör något fysiskt. Pape (2001) skriver att samspel handlar om att kunna turas om och lämna företräde åt varandra.

Piaget menar att barn kan omvandla en pinne till en symbol för någonting. Här omvandlar barnen raukarna till en motorbåt. Barns fantasi är hämtad ur deras tidigare erfarenhet från livet. Fantasin kan inte skapas av ingenting (Vygotiskij 2002). Om man utgår från Vygotiskij

då har barnen erfarenhet av motorbåtar, riddare och svärd i deras liv. Det kan vara i en saga eller i det verkliga livet.

Mot slutet av leken kastar pojkarna mossa på varandra och leker att de har skägghug. Då blir det konflikter, då ingen vill bli kastad på. Kanske skulle det kunna leda till bråklek, eller skulle det bli riktigt bråk om barnen fick fortsätta. Knutsdotter Olofsson (1991) skriver om bråklek där finns det glädje och skratt, här var det mest allvar. Det var ingen som ville bli kastad på. Jag beskriver nedan om en annan leksituation som handlar om att bli jagad av hajar.

Observationstillfälle 4 – Hajarna (15 minuter)

Även denna leksituation pågår under utflykten bland raukarna. Jag är med i barngruppen och observerar 8.30 - 11.10. Det är tio barn med i raukområdet från samma avdelning och två pedagoger. Här finns inga leksaker att ta till mer än det som naturen erbjuder. Jag befinner mig ungefär fyra meter från barnen när de leker. Leken pågår ungefär 15 minuter. Jag antecknar vad de säger och hur de gör under lekens gång. Jag fokuserar mitt intresse utifrån mina frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Ville (fyra) och Cilla (fyra) leker att de blir jagade av hajar som kommer och ska äta upp dem. De hoppar upp på rauken för att ta skydd. Erik (fyra) kommer och säger att han är vattenmannen. Ville säger: -Då kan du släcka hajarna. Erik säger: -Va? Han förstår inte vad Ville menar. -Jag är vattenmannen, säger han igen. Ville säger: -Då får du inte ta bort allt vatten. Erik säger att vattenmannen gör vatten. Ville lever sig in i leken och ropar på Cilla att hon ska skynda sig och akta sig för hajarna. Ville leker att hajarna är några pojkar som befinner sig en bit därifrån. Under hela lekens gång springer de fram och tillbaka mellan raukarna och leker att de blir jagade. Leken tar slut när pedagogen avbryter och ropar att det är fruktstund. Jag analyserar nedan leksituationen om hajarna.

Analys av observationstillfälle 4 – Hajarna (15 min)

Jag analyserar leken som handlar om hajarna utifrån de teoretiska perspektiv och den tidigare forskning som jag tidigare tagit med i studien. I min analys utgår jag från mina

frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

Jag upplever att i denna fria lek får alla som vill delta tillträde till leken. Erik kliver in i sin roll som vattenmannen och får genast tillträde och gensvar på det han säger. Han använder sig av att verbalt träda in i lekens område där han gör anspråk på området, den tillträdesstrategin skriver Tellgren (2004) om. Knutsdotter Olofsson (2003) skriver om de sociala lekregler som innebär ömsesidighet, turtagande och samförstånd. De här barnen kan de sociala lekreglerna, eller är åtminstone på god väg att lära sig. De visar att de kan turtagning genom sin kommunikation med varandra, de avbryter inte varandra under lekens gång. Genom samförstånd förstår barnen att och vad de leker. Här förstår de att de blir jagade av hajar och att de måste akta sig genom att inte befinna sig i vattnet. Genom att barnen befinner sig på en jämn nivå i leken uppfyller de ömsesidighet. Barnen samspekar i denna lek. Lillemyr (2002) skriver att leken är spännande, spontan och rolig. I denna lek visar barnen på spänning när de blir jagade. Det pågår spontana kommentarer mellan barnen. Knutsdotter Olofsson (1991) menar att lek är en mental inställning. Att barnen signalerar genom mimik, röstläge och sätt att tala att det är en lek som pågår. Jag hör hur de lever sig in i leken genom att ropa på varandra när hajarna närmar sig. Jag hör även på deras röster att leken är spännande. Löfdahl (2004) menar att barn använder språket som ett verktyg för att klara de sociala situationerna. I denna lek används språket flitigt när de ropar på varandra. Vygotskij menar att ord och handling hänger samman skriver Lindqvist (1996). Här använder de språket när de ropar på varandra, och de handlar genom att springa från hajarna upp på raukarna. Det pågår kommunikation och samspel mellan barnen. När de kommunicerar sker turtagning och samspel mellan barnen. De befinner sig på en jämn nivå i leken. Det är ingen som bestämmer eller styr leken mer än någon annan. Nedan sammanfattar jag lite kort resultatet från mina analyser.

Sammanfattning av resultat

Genom de situationer som jag har observerat och tagit med i min studie finner jag ett mönster. I alla observationstillfällen som jag har valt att ta upp i min studie sker det rikligt med kommunikation mellan deltagarna. Under två av fyra tillfällen sker det utanförskap där en och samma flicka har svårt att få och behålla sitt tillträde i leken. Jag skriver nedan en diskussion

där jag för fram mina tankar och kopplar det till den tidigare forskning och de teoretiska perspektiv som jag har valt att ta med i texten ovan.

Diskussion

Jag kommer nedan att skriva en diskussion utifrån min undersökning. Jag skriver utifrån mina tankar och kopplar det till de teoretiska perspektiv och tidigare forskning som jag har tagit med i min studie ovan. Jag skriver även om studiens resultat är tillförlitligt. Jag har i min undersökning fokuserat på följande frågeställningar: Hur ser samspelet ut i den fria leken? Hur får barn tillträde till lek? Hur agerar de barn som inte får tillträde till lek?

En av lekarna som jag observerade ute i naturen bland raukarna handlade om ett slott där tre pojkar lekte riddare. Mårten behövde endast använda den verbala tillträdesstrategin som Tellgren (2004) skriver om. Den strategin innebär att verbalt fråga om tillträde till leken. När det kom en bil körande nere på gatan fantiserade en av pojkarna att det var en polisbil. Då hakade genast den andra pojken på. De bejakade varandras idéer under hela leken. Genom deras samspel upplevde de tillsammans spänning när bilen kom körande på vägen. Lillemyr (2002) skriver att lek är frivilligt, lustbetonat, spontant, spännande och roligt. Leken är spontan när de ser bilen omvandlas till en polisbil, då träder även spänningen in i leken. Vygotskij (2002) skriver att barn förstorar eller förminskar sina intryck från verkligheten. Överdrifter har ett inre ursprung som befinner sig djupt inne i människan. I sagornas värld pågår överdrifter till barns förtjusning. I leken är barnen samspelta och tillsammans får de fantasin att flöda. I pojkarnas lek framträdde det tydligt att de samarbetade och befann sig på samma nivå.

I leken som handlade om slottet kunde jag tydligt se hur barnen samspelade. De här barnen samarbetade i leken. De stannade till och kommunicerade om myrorna, då lyssnade de på varandra. Pojkarna befann sig på en jämn nivå. Alla tre hade samma status i denna grupp. Jag tänker då att de pojkarna är vana att leka tillsammans med andra barn. Eller är det varandra de är vana att leka med? De känner kanske varandra väl och vet de sociala lekreglerna. Den andra leken som jag observerade ute i naturen bland raukarna handlade om hajarna. Erik kliver in i lekens område med sin roll som vattenmannen. Han får genast tillträde och gensvar på det han säger. Han använder sig av att verbalt träda in i lekens område där han gör anspråk på området. Även den tillträdesstrategin skriver Tellgren (2004) om. Pape (2001) menar att

barns förmåga att samspela med andra barn stärks i lek. Ett barn måste alltså få tillträde till lek innan de kan samspela. Jag funderar på de barn som inte får tillträde till lek. Hur stärks deras förmåga att samspela? Hur kan pedagogerna hjälpa till att stärka deras förmåga att samspela när de inte får tillträde till lek? Vad är det som gör att vissa barn passar bättre ihop än andra? Som pedagog anser jag att det är viktigt att man har koll på hur samspelet mellan olika barn fungerar.

Vygotskij (2002) menar att leken är en skola där barnet fostras och där de lär sig om livet. Jag funderar på observationstillfällena som handlar om kiosken och lekstugan. Vad lär sig Ronja när hon inte får tillträde i familjeleken som pågår i lekstugan? Varför får inte Ronja tillträde och varför hon måste vara på sin vakt hela tiden? Knutsdotter Olofsson (1991) menar att i rollek behöver barn kunna de sociala lekreglerna. Blir Ronja utesluten därför att hon inte kan dem? Eller finns det någon annan anledning? Kan det bero på barnens status i gruppen? Löfdahl (2007) menar att barn med låg status kan få delta om de har en roll som är liten, att de då är fysiskt delaktiga, samtidigt som de är socialt uteslutna. I kioskleken är det Ella som bestämmer och hon har då hög status. Det förändras när Ebba som är ett år äldre får tillträde till leken. Hon blir då den som styr leken och intar den högsta statusen. Pape (2001) menar att det snabbt kan skapas rollmönster i barngrupper. Har Ronja en roll i barngruppen där hon alltid får jobba hårt för att få tillträde i leken? Eller var det bara en tillfällighet när jag var där och observerade på förskolans gård? Som pedagog gäller det att vara observant på om vissa barn hänger utanför lekarna.

Vid alla fyra observationstillfällen skedde det tillträdesstrategier till lek. Av de fyra tillfällena jag valde att ta med i studien var den vanligaste strategin att verbalt fråga om tillträde till lek. Tellgren (2004) skriver om Corsaros tillträdesstrategier där han menar att den vanligaste tillträdesstrategin är att barnet utan att säga något placerar sig i lekens område. Ronja provade fler sorters strategier. Tellgren (2004) skriver om en strategi som är att verbalt träda in i lekens område och göra anspråk på området eller med hjälp av någon fysisk sak. När Ronja jobbar på att få tillträde till kioskleken hittar hon en boll utanför kiosken. Hon tar bollen och går in i lekens område både verbalt och fysiskt och visar flickorna. Hon fångar då flickornas intresse för bollen, men de blir inte intresserade av Ronja. Den tillträdesstrategin fungerade inte för Ronja. En annan strategi som Tellgren (2004) skriver om är att verbalt fråga om tillträde till lek. Den strategin använder sig Ronja mycket av. Inte heller den strategin fungerade. Tellgren (2004) skriver även om en strategi som är att träda in i lekens område och

erbjuda någon leksak. Det kan vara verbalt eller icke verbalt. Ronja erbjuder sig att hämta hinkar åt flickorna i kioskleken. Hon springer på eget initiativ i väg och hämtar hinkar ur leksakslådan bredvid sandlådan. När hon sedan kommer tillbaka till kiosken har hon fått tillträde till leken. Jag funderar på varför Ronja fick tillträde denna gång? Var det för att hon underordnade sig och gav sig själv den status som de andra ansåg henne ha?

Jag anser att det är viktigt som pedagog att ta ansvar för barns delaktighet i lek. Jag anser som pedagog att man borde gå in och hjälpa de barn som har svårt att få tillträde till lek. Barn ska inte behöva befinna sig i sådant tillstånd under den fria leken. Det kanske inte löser sig av sig självt. Alla barn måste få känna att de duger. De barn som inte blir delaktiga i lekar måste få en chans att visa vad de går för, att visa hur de är att leka med. Men hur ska det gå till om de inte får tillträde i leken, och om ingen pedagog hjälper dem? Jag tänker att det borde finnas strategier hos pedagogerna. De borde kanske jobba mer med organiserade lekar ute på gården där barnen som har låg status och svårt med tillträden kan bli stärkta genom att pedagogerna medvetet arbetar på att ge de här barnen status. Kanske kan man ge dem en viktig roll i den styrda leken för att höja statusen hos dem?

Mitt syfte med undersökningen var att jag skulle få kunskaper hur fyra- och femåringar samspelar i den fria leken. Syftet var även att få kunskaper hur barn i åldersgruppen får tillträde till olika lekar utomhus, och hur de barn som inte får tillträde till lek agerar. Jag anser att jag har uppnått mitt syfte med undersökningen. Jag har fått kunskaper om hur det kan gå till när barn samspelar i den fria leken. Jag upplever dock att det var svårt att undersöka samspelet i leken under en sådan kort period. Jag inser att samspelet i leken kan höra samman med barnens status. Jag upplever att kioskleken påverkades av barnens status i gruppen. Det var de barn som hade högst status som styrde och bestämde under lekens gång. När en flicka som hade högre status fick tillträde i leken förändrades grupperingarna. Löfdahl (2004) skriver att det kan underlätta om barn har hög status i gruppen när de vill få tillträdet till lek. Jag förstår nu hur svårt det är att undersöka barns samspel i leken där även barnens status spelar in. Jag funderar även på om barnens status kan påverkas av deras vårdnadshavares status? Påverkar deras status hur barnen samspelar och agerar mot andra barn?

Genom min undersökning har jag fått kunskap hur det kan gå till när barn söker tillträde till lek. Redan under den första dagen då jag var ute i verksamheten och observerade kunde jag tydligt se olika tillträdesstrategier. Jag trodde inte att det förekom tillträdesstrategier i den

utsträckning som jag har sett under mina observationer. Jag har fått nya kunskaper som jag kommer att bära med mig i mitt framtida yrke. Jag vet nu hur olika tillträdesstrategier till lek kan se ut.

Jag såg även hur de barn som inte får tillträde till lek agerar. Det var endast tre barn som jag uppmärksammade hur de agerade när de inte fick tillträde till lek. Genom Ronja fick jag dock se agerandet många gånger. Jag upplever att jag uppnått mitt syfte med att få kunskaper om hur barn agerar när de inte får tillträde till lek. Jag har aldrig tidigare sett ett barn använda så många strategier till lek som Ronja gjorde. Jag förvånas över hur envist ett barn kan vara när de försöker att ta sig in i det sociala samspelet, att hon gång på gång avvisas från leken och ändå vill delta. När Ronja blev en betjänt och hämtade hinkar åt Ella och Vera fick hon tillträde till leken. Då hade hon sjunkigt långt ner i status. Flickorna ville först att Ronja skulle vara gäst, men det ville inte Ronja. Då fick hon inte delta i leken. För mig väcker det tankar om hur långt ner är barn beredda att sjunka för att få delta i leken? Är det värt att delta om man ska behöva jobba så hårt för att få tillträde i lek och bör pedagogerna här gå in och styra upp i lekar där samma barn alltid tilldelas de lägsta rollerna?

De andra två flickorna jobbade inte alls för att få tillträde efter att de blivit avvisade. Nike och Maja som inte fick tillträde till lekstugans lek sa inget verbalt som jag kunde höra. Jag såg att de fysiskt gick därifrån. Jag funderar då om det var en tillfällighet att de gick därifrån eller var det så att de blev avvisade från leken? Hur barn som inte får tillträde till lek agerar tycker jag var ett svårt område att undersöka. Det kan bero på att det inte var så många som inte fick tillträde till de redan pågående lekarna. Det kan också bero på att de barn som inte fick tillträde inte utmärkte sig, varken verbalt eller fysiskt. Både Maja och Nike gick tysta därifrån. Var leken inte tillräckligt attraktiv för att kämpa för tillträdet? Eller var det ingen idé att kämpa? Visste de redan att de ändå inte skulle få delta i leken?

Är undersökningens resultat tillförlitligt? För att få ett bättre resultat borde jag kanske ha varit ute och observerat en längre tid än tre förmiddagar. Jag skulle enbart befinna mig på förskolans gård, inte gå med i uteverksamheten i naturen som jag gjorde en förmiddag. Den miljön var dock inte ny för barnen. Jag tror att det skulle bli ett mer tillförlitligt resultat i undersökningen om jag höll mig till samma miljö. Jag tror att det hade varit mer tillförlitligt om jag observerade under samma tid och plats varje dag. Jag upplever dock att mitt val av

metod var bra. Jag trodde att barnen skulle bli störda av mig när jag observerade och antecknade men det blev de inte utan lekte ostört vidare.

Jag funderar vidare på vad som händer känslomässigt med de barn som inte får tillträde till lek? Hur blir deras självkänsla i framtiden? Går det att styra barnens tillträde till lek? Alla barn borde få känna att de får vara med och att de duger precis som de är. Hur känner Ronja? Borde pedagogerna agera? Och hur skulle pedagogerna agera? Jag tycker att det är viktigt att vara medveten om hur det dagligen sker tillträdesstrategier i förskolans verksamhet. Som pedagog borde man vara förberedd med olika strategier som kan hjälpa barnen till samspel och lek. En strategi som jag tidigare tog upp är organiserade lekar. Där kan pedagogen hjälpa till att styra leken om det behövs. Även i den fria leken har pedagogerna ansvar att det ska fungera för alla barn. Min undersökning har väckt frågor hos mig om hur barn känslomässigt känner när de inte får tillträde till lek. Det är frågor som jag inte finner något svar på i min undersökning, men som jag kommer att tänka vidare på i mitt kommande arbete i barngrupper.

Källförteckning

Litteratur

- Folkman Marie-Louise, Svedin Eva (2003). *Barn som inte leker - från ensamhet till social lek*. Runa förlag, Stockholm.
- Hwang Philip, Nilsson Björn (2003). *Utvecklingspsykologi*. Natur och kultur, Stockholm.
- Hägglund Kent (1989). *Lekteorier*. Berlings, Arlöv.
- Jerlang Espen (2007). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm, Liber.
- Kingdon Berit (1990). *Då lekte vi att... om empati och barns rollek på daghem*. I Karin Grönvall (red.) *Utan lek inget liv*. IPA Sweden, Stockholm.
- Knutsdotter Olofsson Birgitta (1987). *Lek för livet*. HLS Förlag, Stockholm
- Knutsdotter Olofsson Birgitta (1991). *Varför leker inte barnen?* HLS Förlag Stockholm
- Knutsdotter Olofsson Birgitta (1996). *De små mästarna*. HLS Förlag, Stockholm.
- Knutsdotter Olofsson Birgitta (2003). *I lekens värld*. Liber, Stockholm.
- Lillemyr Ole Fredrik (2002). *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. Liber, Stockholm.
- Lindqvist Gunilla (1996). *Lekens möjligheter*. Studentlitteratur, Lund.
- Läraryrskommittén (2006). *Läroplan för förskolan*. I *Lärarens handbok*. Studentlitteratur, Solna.
- Löfdahl Annica (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar – Mening och innehåll*. Studentlitteratur, Lund.
- Löfdahl Annica (2007). *Kamratkulturer i förskolan – en lek på andras villkor*. Liber AB, Stockholm.
- Lökken Gunvor, Söbstad Frode (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Studentlitteratur, Lund.
- Pape Kari (2001). *Social kompetens i förskolan - att bygga broar mellan teori och praktik*. Liber, Stockholm.
- Piaget Jean (2007). *Barnets själsliga utveckling*. Nordstedts Akademiska Förlag, Stockholm.
- Repstad Pål (2007). *Närhet och distans*. Studentlitteratur, Lund.
- Säljö Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Nordstedts Akademiska Förlag, Stockholm.
- Vygotskij Lev Semenovic (2002). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Daidalos AB, Göteborg.
- Williams Pia, Sheridan Sonja, Pramling Samuelsson Ingrid, (2000). *Barns samlärande – en forskningsöversikt*. Liber, Stockholm.

Elektroniska källor

Etikregler för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Utskrivet 2010-04-27.

www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf

Tellgren Britt (2004) *Förskolan som mötesplats Barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal*. Utskrivet 2010-05-18.

http://www.google.se/search?sourceid=navclient&aq=0&oq=f%c3%b6rskolan+som+m%c3%b6tesplats+britt+tellgren&hl=sv&ie=UTF-8&rlz=1T4HPEA_svSE308SE203&q=f%c3%b6rskolan+som+m%c3%b6tesplats+britt+tellgren

Bilaga 1

Detta brev skickade pedagogerna med barnen hem till sina vårdnadshavare.

Hej!

Jag heter Linda Bolin. Jag läser till lärare på högskolan i Visby, jag är nu inne på min sista termin. Jag skriver mitt examensarbete om barns samspel i den fria leken.

Vecka 18 kommer jag under några dagar att observera barnens fria lek ute på förskolans gård. Jag vill se hur barnen samspelar i leken och hur de får tillträde till lek. Jag kommer att observera och studera leksituationerna som uppstår på förskolegården under dagen.

Jag kommer inte att ta upp ljud, eller filminspelningar. Jag kommer inte heller att fotografera eller intervjua barnen. Jag ska endast observera och anteckna med penna och papper. Jag har tystnadsplikt och nämner inga namn, eller vilken förskola jag befinner mig på. Har ni något att invända kontakta pedagogerna på er avdelning.

Mvh Linda Bolin